

Plzeňská sídliště pohledem památkáře

Pozornost památkové péče se obrací k poválečným stavbám až v posledních patnácti letech, kdy se sledují „socialistická“ sídliště z hlediska urbanistických, architektonických, technických a uměleckých hodnot poznamenaných technokratickým řešením, úsporami a často i nekvalitním provedením. Například sídliště Slovany obsahuje významný stavební fond s velmi různorodou urbanistickou a stavební kvalitou. První příklady výstavby bytového fondu úzce souvisí s vývojem uvažování v architektonické a urbanistické tvorbě, která se postupně výstavbou obytného souboru Slovany V oprošťovala od dekorativních architektonických směrů a sevřených urbanistických celků, kterým však nelze vyčítat nízkou estetickou hodnotu, jelikož estetizováním by byly popřeny principy jejich navrhování, komponování a architektonického ztvárnění. V posledních letech u bytových domů po celé Plzni probíhá zateplování a výměna oken za nová, plastová. Vlastníci často přistupují i k rekonstrukci uvnitř bytových jednotek. Původní prvky jsou nahrazovány novými, které narušují autenticitu objektů. Sídliště Slovany, ale také Doubravka, Bory, Skvrňany, Lochotín, Bolevec, Košutka a Vinice nejsou výjimkou.

Po roce 1990 se s rostoucími cenami energií postupně zateplení domů stávalo pro uživatele bytů motivací k jejich modernizaci. Plzeňská sídliště v posledních letech prodělávají změny oživující jejich monotónní vzhled s využitím veškerých barevných palet, od reklamních nápisů realizovaných přímo na fasádách až po nekoncepční zastavování ploch zeleně, které v minulosti měly vyvážit vysokou koncentraci obyvatel sídliště. Vlastní otázka ochrany sídlišť se tak po sametové revoluci opožděje a předbíhá jí nekoordinované stavební úpravy nerespektující charakter zástavby nebo nekoncepční zahušťování nejhodnotnějších souborů staveb. V sídlištních souborech tak spíše hledáme dosud nezateplené a změnami nedotčené, avšak architektonicky průměrné objekty, které se zájmem dokumentujeme jako mizející fenomén, ale pádné důvody pro jejich ochranu většinou nejsou. Památkový pohled na sídliště se však zásadně mění u objektů a center občanské vybavenosti, které jsou častěji urbanisticky, architektonicky a výtvarně řešeny na vyšší úrovni než bytové domy.

V současné době vrcholí na bytových domech vlna výměny oken za plastová, zasklívání lodžii nebo aplikace zateplovacích systémů. Po vzoru zahraničních regenerací sídlišť získaly některé domy střešní nástavby či přístavby balkonů. Zejména v 90. letech 20. století kulminoval odpor vůči modernistické architektuře (panelové i cihlové výstavbě), což vedlo k návrhům sedlových střech na bytové domy. Plzeňské sídlištní soubory se tak nevyhnuly nekoncepčním, neprovázaným a esteticky rušivým řešením. Některé soubory znehodnotily necitlivé úpravy, dostavby, zahuštění zástavby a disharmonická barevná řešení. Celá desetiletí uniformita panelových sídlišť a jejich šedivost vadily natolik, že jsme nevnímali jejich drobné barevné a materiálové rozdíly. Proces masivního zateplování panelových domů způsobuje, že zaniká původní podoba jejich fasád – velikost, skladba a povrch vyzdívek pásových oken, zavěšené balkony, lodžie, otvorové prvky a atiky. Teprve až zateplování domů nás nutí všimnout si odlišností mezi soubory a jednotlivými vývojovými fázemi sídlišť. Nekonzultované návrhy na barvení panelových domů vedou k roztržitým barevným pojednáním fasád. Od 90. let 20. století se dominantní stavební úpravou na plzeňských sídlištích stalo masivní zateplování bytových domů vycházející z programů na zlepšení jejich tepelné izolace. Zateplováním však objekty ztrácejí nejvýraznější vnější znak fasád, kterým jsou viditelné spáry oddělující jednotlivé panely.

Zkoumání urbanistických a stavebních hodnot sídlištních komplexů otevírá otázky jejich hodnoty jako dokladu o dobových urbanistických a architektonických přístupech a principech, stavebních technologiích a použitých materiálech. Lze na nich dobře mapovat nakládání architektů a urbanistů s veřejným prostorem, s kompozičním členěním území či s vložením objektů veřejného vybavení.

Slovany I, Francouzská třída čp. 1862/16 – 1865/22, pohled od jihovýchodu, příklad autenticky dochované fasády. (Foto Lenka Lišková, 2021)

Doubravka, obytný soubor F, Lesní čp. 1291/1 a 1292/3, přístavba sedlové střechy na panelový dům, pohled od severozápadu, příklad snahy o popření původního vzhledu a hmoty. (Foto David Tuma, 2022)

Jižní Předměstí, Bory, Heyrovského čp. 482/42, 483/44 a 482/1, detail provedení fasád, pohled od západu, příklad autenticky dochovaného atypického řešení meziokenních vložek. (Foto David Tuma, 2022)

Severní Předměstí, Košutka, Kralovická čp. 1509/2 a 1510/4, sedlové zastřešení panelového domu s nízkým sklonem, pohled od jihu. (Foto David Tuma, 2022)